

KARA UMOWNA

tezy wykładu

Zgodnie z art. 483 § 1 k.c. można zastrzec w umowie, że naprawianie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy (kara umowna). Z art. 484 § 1 k.c. wynika, że w razie niewykonania lub nienależytego wykonania kara umowna należy się wierzycielowi w zastrzeżonej na ten wypadek wysokości bez względu na wysokość poniesionej szkody. Natomiast § 2 tego przepisu stanowi, iż jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane, to dłużnik może żądać zmniejszenia kary umownej, przy czym to samo dotyczy sytuacji, gdy kara umowna jest rażąca wygórowana.

RODZAJE KARY UMOWNEJ

- **wyłączna** – wierzyciel może dochodzić tylko świadczenia równego ustalonej karze umownej, a dalsze roszczenia – zasadniczo – nie są dopuszczalne
- **zaliczana** – wierzyciel uprawniony jest do dochodzenia oprócz kary umownej, także uzupełniającego odszkodowania do wysokości powstałej szkody
- **alternatywna** – gdy wierzycielowi przysługuje prawo wyboru między dochodzeniem roszczenia o zapłatę ustalonej kary umownej oraz roszczeniem odszkodowawczym na zasadach ogólnych
- **kumulatywna** – wierzyciel może dochodzić łącznie odszkodowania na zasadach ogólnych i ustalonej kary umownej (*w doktrynie przeważa pogląd, iż w tym wypadku nie mamy do czynienia z karą umowną, gdyż traci ona funkcję kompensacyjną*)

FUNKCJE KARY UMOWNEJ

- kompensacyjna (zapłata odszkodowania),
- represyjna (kara),
- stymulacyjna (dążenie do realnego wykonania zobowiązania),
- prewencyjna (wpływ na zachowanie dłużnika)
- procesowa (ułatwienia dowodowe w zakresie braku potrzeby wykazywania szkody).

CECHY KARY UMOWNEJ

- zastrzeżenie umowne (forma prawna taka sama jak dla umowy której dotyczy)
- akcesoryjność
- roszczenie przedawnia się tak jak roszczenie w stosunku do którego jest zastrzeżone
- dotyczy tylko zobowiązania niepieniężnego
- może być zastrzeżona w tylko w pieniądzu
- brak możliwości zwolnienia się z zobowiązania poprzez zapłatę kary umownej
- możliwość przelewu wierzytelności wynikającej z kary umownej

DOCHODZENIE ROSZCZEŃ Z TYTUŁU KARY UMOWNEJ

- konstytutywny charakter wezwania do zapłaty kary umownej
zob. jednak *Roszczenie o karę umowną za zwłokę w terminowym usunięciu wady przedmiotu umowy o roboty budowlane staje się wymagalne w pierwszym dniu po upływie terminu do usunięcia wady (art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 471 k.c.). (wyrok SN z dnia 30.08.2006 roku, sygn. akt II CSK 90/06, OSNC 2007 r., z.6, poz. 92.)*
- wykazanie okoliczności uzasadniających żądanie zapłaty kary umownej
- wykazanie wymagalności roszczenia o zapłatę kary umownej – dojście oświadczenia do adresata

FORMY OBRONY DŁUŻNIKA

- zarzut braku winy dłużnika za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania;
- żądanie obniżenia kary (miarkowanie):
 - wykonanie zobowiązania w znacznej części;
 - kara umowna jest rażąco wygórowana;

W doktrynie wskazuje się, że zasadny jest postulat szczególnie ostrożnego stosowania instrumentu miarkowania (por. W.Popiołek [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I pod red. K.Pietrzykowskiego Warszawa 1999 r., s.1171 i powołana tam literatura). W szczególności taka ostrożność zalecana jest w stosunkach pomiędzy przedsiębiorcami, gdzie instytucja ta nie powinna mieć zastosowania w ogóle lub bardzo wyjątkowo. Właściwym momentem dla oceny ryzyka gospodarczego umowy winien być czas jej zawierania, co powoduje, że pozwany nie powinien podnosić zarzutów co do konsekwencji wynikających z zawartej przez niego umowy.

Za ogólny pogląd przyjąć należy, że tam gdzie wysokość zastrzeżonej kary umownej nie przekracza wysokości świadczeń przewidzianych umową, nie można mówić o rażąco wygórowaniu kary.

Przy ocenie rażącego wygórowania wysokości kary umownej zawsze należy brać pod uwagę funkcję, dla której zastrzeżono karę umowną.

Niedopuszczalne jest zmniejszenie kary umownej na podstawie art. 5 k.c. (I CKN 1567/99 OSNC 2003/7-8/109).

Przepis art. 362 k.c. nie może stanowić samoistnej podstawy zmniejszenia kary umownej. Zmniejszenie takie może nastąpić na podstawie art. 484 § 2 k.c. (OSP 2005 r., z 7-8, poz. 97).

- zarzut niedozwolonego postanowienia umownego - *art. 385³ pkt 17 k.c. stanowi, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są w szczególności te, które nakładają na określony podmiot, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego. Przepis ten ma zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. zastosowanie jedynie*

do umów zawieranych z konsumentem, których treść nie została uzgodniona osobiście, a o konsumencie możemy mówić zgodnie z art. 22¹ k.c., jeśli umowy zawierane są poza zakresem prowadzonej działalności gospodarczej lub zawodowej przez osobę fizyczną.

- zarzut braku szkody wierzyciela: *W przypadku zastrzeżenia kary umownej okoliczność poniesienia szkody lub jej nie poniesienia nie ma znaczenia dla obowiązku jej zapłaty (por. uchwała 7 sędziów SN z dnia 6.11.2003 roku, sygn. akt III CZP 61/03, OSNC 2004/5/69).*
- ewolucja poglądów SN w zakresie miarkowania kary umownej:
 - krytyka wcześniejszych poglądów SN, iż żądanie dłużnika oddalenia powództwa o zapłatę kary umownej zawiera *implicite* wniosek zmniejszenie tej kary;
 - przy aktualnym w pełni kontrydiktoryjnym modelu postępowania, nie jest możliwe podtrzymanie powyższego poglądu;

Do miarkowania kary umownej może dojść tylko na żądanie dłużnika, a nie z urzędu (wyrok SN z dnia 9.02.2005 roku, sygn. akt II CK 420/04)

Sąd nie jest obowiązany z urzędu miarkować wysokość kary umownej, zwłaszcza wtedy, gdy stronami są przedsiębiorcy, którzy w sprawie są reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników. Wniosku o miarkowanie kary umownej nie powinno się także wywodzić a maiori ad minus z tego, że pozwany wnosił o oddalenie powództwa obejmującego m.in. zapłatę kary umownej. Należy ponadto zauważyć, że dążenie pozwanego dłużnika do zmniejszenia przez sąd wysokości kary umownej z powodu jej rażącego wygórowania wymagałoby udowodnienia przez niego, iż wysokość zastrzeżonej kary umownej jest niewspółmierna (rażąco wygórowana) w stosunku do wysokości szkody poniesionej przez wierzyciela w związku z niewykonaniem zobowiązania. Inaczej nie jest możliwe zbadanie, czy niewspółmierność (rażące wygórowanie), o której mowa w art. 484 § 2 k.c., w ogóle ma miejsce i - ewentualnie - w jakim zakresie powinno wpłynąć na zmniejszenie zasądzonej kary umownej w porównaniu z kwotą ustaloną w umowie przez strony. Samo stwierdzenie pozwanego, że sąd powinien dokonać miarkowania, bez udowodnienia, iż zachodzi rażące wygórowanie kary umownej i tak nie mogłoby odnieść rezultatu. (wyrok SN z 23.03.2007 roku, sygn. akt V CSK 476/06).

KAZUS

CUD INWESTYCJA S.A. jako inwestor zawarła ze spółką FACHOWCY sp. z o.o. jako generalnym wykonawcą umowy o roboty budowlane, w której wynagrodzenie wykonawcy ustalono na kwotę 8.000.000,00 złotych. Umowa przewidywała szereg kar umownych, m.in. karę umowną za opóźnienie w wykonaniu robót, której wysokość ustalono na 0,05 % wartości robót za każdy dzień opóźnienia w oddaniu robót.

Z kolei FACHOWCY sp. z o.o. zawarła szereg umów z podwykonawcami (o dzieło i o roboty budowlane), w tym umowę z SUPER OKNA Szklarz Andrzej spółka jawna o dostawę i montaż: okien, drzwi, świetlików i elementów ozdobnych, o wartości 200.000,00 złotych. W umowie tej przewidziano również kary umowne, liczone w stosunku do wartości robót przewidzianych w umowie, ale również obowiązek zapłaty kary umownej przez SUPER OKNA Szklarz Andrzej spółka jawna na wypadek opóźnienia w oddaniu robót w wysokości 0,05 % w stosunku do wartości robót określonych w umowie między Inwestorem a Generalnym Wykonawcą.

SUPER OKNA Szklarz Andrzej spółka jawna spóźniła się z wykonaniem zobowiązania o 25 dni, na skutek czego FACHOWCY sp. z o.o. naliczyła karę umowną w wysokości [4.000,00 złotych (8.000.000,00 x 0,05 %) x 25 dni = 1.000.000,00 złotych]. W procesie o zapłatę tej kwoty, jaki wytoczyła SUPER OKNA Szklarz Andrzej spółka jawna, strona pozwana FACHOWCY sp. z o.o. podniosła zarzut potrącenia tej kwoty.

Z kolei strona powodowa podniosła:

1. zarzut nieważności tego postanowienia umownego jako sprzecznego z treścią stosunku podstawowego;
2. zarzut nieważności tego postanowienia umownego z zasadami współzycia społecznego;
3. a w ostateczności zarzut miarkowania kary, ze względu na to, że sposób jej wyliczenia prowadzi do wniosku, że jest ona rażąco wygórowana i winna być wyliczona w stosunku do wartości robót przewidzianych w umowie stron, tj. w odniesieniu do kwoty 200.000,00 złotych.

Oceń zasadność zarzutów.